

ציונות מעומק המסורת הג'רבאית: דרשתו של ר' כלפון משה הכהן

הרב כלפון משה הכהן (להלן: רכ"מ) היה מגדולי רבני האי ג'רבה שבתוניסיה. הוא נולד בתרל"ד (1874) למשפחה רבנית באי הכוהנים הנודע. במשך שבעים וחמש שנות חייו, שכמעט כולן עברו עליו בג'רבה, עסק בתפקידי רבנות, דיינות וחינוך מרכזיים בקהילה.

חיבורו המפורסם הוא 'ברית כהונה' - ספר המכנס רשימה נכבדת של מנהגי ג'רבה. במסירות נאמנה, רכ"מ תיעד והסביר את החיים היהודיים בג'רבה. עם המעבר של רוב יהודי ג'רבה למדינת ישראל, ובעקבות תהליכי התמרכזות, חלק מהמנהגים שרשם הכהן הם בסכנת השכחה או הכחדה. למשל: בג'רבה מתחילים לבקש גשמים בתפילת העמידה בז' במרחשוון, כמו בארץ ישראל, בניגוד למנהג הרווח בגולה (ברית כהונה, עמ' כ); לא מניחים פתיתי לחם לבדיקת חמץ בערב פסח (עמ' יג-טו); בתענית בכורות גם נשים צמות (עמ' קלב); בקריאת שמע אומרים בקול את הפסוק "וְיִתְּנֶה אֱלֹהֵינוּ לָנוּ חֶסֶד וְרַחֲמִים" (עמ' לט); ומנהג "סעודת יתרו" המתקיים בליל שישי שלפני שבת פרשת יתרו (עמ' קכט). הספר כולל גם התייחסויות נרחבות למערכת המשפט היהודית בג'רבה, כגון חלוקת הסמכויות בין בתי הדין (עמ' תקח-תקט) וסדרי הקהילה, ומרחיב בעניין מערך הצדקה והחסד באי.

כך, לדוגמה, אנו למדים כי היו עורכים שומה של חובת הצדקה של כל אחד ואחד. השומה נעשתה על ידי שלוש כיתות שונות: כיתה הייתה מורכבת משלושה אנשים. "ודרך זו נכונה להשקיט הריב, כי כל אחד נידון כמו בבית דין של שלושה שלושה והמתברר מתוך שלשתם על פי הרוב הוא קרוב אל האמת". שיטה זו הייתה נהוגה לא רק בענייני צדקה: "וכן ראו לעשות בכל תשלומי הקהל הקדוש שהם דרך פסקה, כמו שכר שומרי העיר והמיסים וכיוצא" (עמ' שכו). אלא ששיטה זו לא התנהלה על מי מנוחות, ולכן הונהגה שיטת גבייה אחרת: "עומד אחד מהדיינים בבית הכנסת הגדולה ודורש שם ברוב עם ומבאר ערך הדבר ההיא ומעלותיו ואחר כך כל הנמצאים שיש להם יכולת מתנדבים אז איש איש כפי אשר ידבנו לבו. ואין מקפידים בזה אם העשיר החסיר כפי מה שראוי

מרחב עם מסורת עתיקה ורציפה. בית הכנסת אלגריבה בג'רבה
צילום: נרדה גונגורה, ביגסטוק

לו או הבינוני העדיף על מה שראוי לו". לדבריו, שיטה חילופית זו הצליחה היטב מקודמתה "לשים שלום ולהרבות שלום, כי בזה לא יהיה שום תלונה לומר לזה או לזה ערכי כך וכך וערכך כך וכך וכיוצא" (עמ' שכז). רכ"מ גם העיד על הצלחת השיטה החדשה: "ובאמת ראינו שדרך זו הצליחה הרבה - הן מצד חסרון מריבות וקטטות ולשון הרע וכיוצא בזה, הן מצד שעל ידי זה כל אחד משלם ברצונו הטוב ולא על צד ההכרח" (עמ' קנא).

סופר פורה. כתב ידו של ר' כלפון משה הכהן מאתר ווינטרס מכירות פומביות

'ברית כהונה' הוא בין החיבורים החשובים ביותר שיצאו מג'רבה - הן מבחינת ההלכה והמנהג, הן מבחינת התיעוד ההיסטורי של סדרי הקהילה. ארבעת הכרכים הגדושים גם מצביעים על נאמנותו, מסירותו, ואף אהבתו של רכ"מ לקהילת בג'רבה והמסורת העשירה והעתיקה שלה.

ר' כלפון משה הכהן גם הותיר אחריו תשובות רבות אשר נדפסו לאחר מותו בשמונת כרכי 'שואל ונשאל', הכוללים יותר מ-3,000 תשובות. מלבד שני חיבורים מפורסמים אלו, יכולו הספרותי כולל ספרים נוספים של רבנים אחרים שהוא שקד על עריכתם, הכנסתם לדפוס, והוצאתם לאור - וכן כתבים ורשימות למכביר. חלק מכתבי היד הגיעו לארץ, ובשנות השבעים והשמונים שקד ר' אשר חדאד מנתיבות על חלוקת כתבי היד לספרים שונים, עריכתם, והדפסתם. לולא מסירותו של חדאד, רבים מכתבי רכ"מ לא היו מגיעים אלינו. כיום, ישיבת כסא רחמים, בראשות הרב מאיר ניסים מאזוז, וארגונים אחרים כמו 'מכון תורת בהנים', ממשיכים להדפיס את כתבי רכ"מ.

על התורה הכין רכ"מ שני חיבורים: 'דרכי משה', שראה אור בחייו בג'רבה בשנת תרצ"ה (1935), ו'יד משה', חיבור בעל מגמה פדגוגית ייחודית, שנדפס סמוך לאחר פטירתו בשנת תשי"י (1950). 'דרכי משה' כלל "נאומים דרושים מוסריים על כל חמשה חומשי תורה" - דרשה אחת לכל פרשה. כבר בשנת 1916 הסביר רכ"מ את אומנות הדרשה: "ראוי לכל דרשן לשית נגדו עצם הרעיון או המידה אשר אליה כוננו עשתונותיו ואם עלה בידו איזה מתק לשון בכתובים או במאמרי חז"ל המתאים למטרתו מה טוב, ואם לאו לא אכפת". בעיניו של רכ"מ המסר של הדרשה הוא העיקר, ואילו כל השאר הוא תפאורה בלבד: "הכול יודעים שאין אותו הביאור והרמז רק להמתיק העניין כדרך השירים או להיות לזיכרון כדרך כמה סימנים" (זכות משה, עמ' א).

גולת הכותרת של 'דרכי משה' היא הדרשה לפרשת נצבים, הנקראת

במפתחות בסוף הספר "מאמר בגאולה העתידה במהרה בימינו".
הדרשה מייצגת את משנתו הציונית של רכ"מ: התלהבות בלתי-מרוסנת
מהמתרחש בעולם הרחב ובארץ ישראל, וראיית פעמי הגאולה לנגד
עיניו בכל הישג של היישוב החדש.

החילוניות של התנועה הציונית לא הרתיעה את ר' כלפון משה הכהן. כך
גם עולה ממקומות אחרים בכתביו כאשר הוא מרעיף דברי שיר ושבח
על הרצל. בעיניו, ועידת סן-רמו בשנת 1920 הייתה "אתחלתא דגאולה"
(ברית כהונה, עמ' קיג; זכות משה, עמ' מח). בדרשה שנשא סמוך לאחר
נעילת הוועידה כינה את הרצל "איש רם המעלה זך השכל וחד הרעיון"
(זכות משה, עמ' מח), ובדרשה אחרת: "איש גיבור חיל ורב פעלים
מאחינו בית ישראל... והיה רם המעלה בעל מידות נשגבות" (עמ' פח).
זאת מתוך מודעות גמורה לחילוניות של הרצל, ש"היה כמעט שקוע
ואובד בין האומות" (שם). בדרשה שנשא לאחר ועידת סן-רמו תהה:
"והנה הדבר מצד עצמו מפליא ומתמיה לכאורה. דאיך יתכן שאנחנו
בדור זה זוכים לגאולה והדורות שקדמונו אשר קוטנם עבה ממתנינו לא
זכו לזה? ועוד יש לשאול למה לא זכינו לזה רק על ידי הציונים?" (עמ'
מט). רכ"מ לא ענה על התהייה באותה דרשה, ובמקום אחר בכתביו הוא
תבע "להחזיק ביד אחינו 'הציונים' אשר כל שאיפתם היא להושיב בני
ישראל על ארצנו ועל נחלת אבותינו. ועוד יש ללמוד עד כמה הוא עוון
פלילי לכל מי שגורם רפיון מורכ לב לזה. ולהפך נלמד כמה מהמצווה
להעוזרים ומשתדלים בישוב ארץ ישראל" (יד משה [תשמ"א], עמ' תקז).

ר' כלפון משה הכהן היה רגיל לקרוא בכתבי עת ובעיתוני הזמן, והיה
מצוי בכל המתרחש בעולם היהודי. בכתביו ציין דברים שהוא קרא
בעיתונים ציוניים כגון 'העולם', העיתון הרשמי של ההסתדרות הציונית;
'הצפירה' שיצא בתחום המושב; כתב העת לספרות, מדע וציונות
'התורן'; ואף 'הארץ'. הוא יעץ "להשתדל, כל אחד מאחינו בית ישראל,
לקנות בארץ ישראל איזה מגרש או בית" (יד משה [תשמ"א], עמ' רטן).
לדברי בנו, הרב שושן כהן, סמוך לאחר קום המדינה תכנן רכ"מ לעלות
ארצה. שושן אף נסע לתוניס כדי לסדר דרכונים למשפחה. אך אביו נפל
למשכב, ואף שמצבו הרפואי השתפר במקצת הוא לא היה יכול לנסוע
לארץ (שואל ונשאל, ח"א, עמ' 15).

"ניצוצי הגאולה", כלשונו של רכ"מ בדרשה לפרשת ניצבים, אינם רק
ברמת הלאום היהודי. גם הקמת חבר הלאומים "אשר מטרתו היחידה
היא להשבית ולבטל כל מיני מלחמה מן העולם כולו", אף היא מסימני
הגאולה המתקרבת. רכ"מ הפיח תקווה לשלום עולמי, ואף ראה "עתיד
מזהיר" לארגון הבינלאומי. דבריו מזכירים במעט את גישת הרב אברהם

יצחק הכהן קוק ביחסו לציונות החילונית ובמבטו האוניברסלי. אלא שגישת רכ"מ אינה נעוצה בעולם קבלי נשגב, ואף אינה כוללת את הביקורת הנוקבת שליוותה את דברי הראי"ה. דומה שרכ"מ הלך רחוק יותר מעמיתו המפורסם בירושלים.

הדרשה לפרשת ניצבים, אם כן, מאירה את משנתו הציונית של רכ"מ. מדובר בטקסט מיוחד, ולו בשל העובדה שהוא יצא לאור עולם עוד בחייו, ושאו יודעים על יחסו של המחבר אל דרשה זו - וזאת, בזכות רשימותיו של רב צבאי שנולד בסקוטלנד.

הרב לואיס (לוי) יצחק רבינוביץ (1906-1984) שירת בתפקיד הרב הצבאי הראשי של היהודים בארמיה השמינית של הצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה, ולאחר המלחמה כיהן כרב וכפרופסור לעברית ביוהנסבורג. בסדרת מאמרים שראו אור בשנים 1945-1946 בירחון הספרותי 'ברקאי', שיצא לאור ביוהנסבורג, פרסם רבינוביץ את זיכרונותיו, וביניהם את סיפור פגישתו עם הרב משה כלפון הכהן בשנת 1943. המערכה בצפון אפריקה כבר הסתיימה אז, והרב הצבאי ביקר בג'רבה לרגל חגיגות ל"ג בעומר, ונכח בדרשה שנשא רכ"מ הכהן באולם של ההסתדרות הציונית באי - אך לא הבין את הדרשה הארוכה שנישאה בערבית. לדבריו, רכ"מ נדמה לו "טיפוס של בן 'אגודת-ישראל'", ולכן הופתע לגלות שהוא תומך נלהב בציונות. "אחר השיחה על הציונות", כותב רבינוביץ, "הוא נתן לי במתנה ספר הדרשות שלו ובקשני לעיין בעיקר היטב בדרשה שלו לפרשת ניצבים ... שני דברים בולטים מתוך הדרשות - חיבה יוצאת מהכלל לארץ ישראל ואהבה בלי גבול ללשון העברית. לוקח כל הזדמנות להדגיש את ערכם הגדול של שני הנושאים האלה". רבינוביץ המשיך וציטט משפטים אחדים מתוך "הדרשה על פרשת ניצבים שהוא בעצמו", דהיינו הרב כלפון משה הכהן, "הראה לי באצבע ואמר כזה ראה".

דרשה זו מוצגת כאן. כזה ראה וקדש.

לוי יצחק קופר

מוקדש ללומדים וללומדות בצור הדסה. יחד שקדנו על כתבי הרב כלפון משה הכהן מג'רבה בשנים תשע"ח-תשע"ט

לוי יצחק קופר הוא מרצה במכון פרדס לחינוך יהודי ועמית הוראה בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב.

השבה ראשונה וניצוצי גאולה: דרשה לפרשת ניצבים

וְיָשֵׁב ה' אֶל-לֵהֲיֶה אֶת שְׁבוּתָהּ וְרַחֲמֶיהָ; וְיָשֵׁב וְקִבְּצָהּ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצִיחָהּ ה' אֶל-לֵהֲיֶה שָׁמָּה. אִם יִהְיֶה גִדְחָהּ בְּקִצְצָה הַשָּׁמַיִם - מִשָּׁם יִקְבְּצָהּ ה' אֶל-לֵהֲיֶה וּמִשָּׁם יִקְחָהּ. וְהִבְיָאָהּ ה' אֶל-לֵהֲיֶה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיהָ וִירִשְׁתָּהּ; וְהִיטְבָהּ וְהִרְבָּה מְאֹד בְּתֵיבָהּ" (דברים ל', ג-ה).

האל ברוך-הוא גילה לנו בית ישראל בתורתו הקדושה כי אחרי בוא הקללות הנזכרים בפרשת כיי-תבוא, ואחרי אריכות הגלות המר והנמהר הזה, ואחרי הפיזור אשר נתפזרנו לארבע כנפות הארץ בין הגויים מקצה השמיים ועד קצהו - סוף סוף ישיב ה' את שבותנו ויגאלנו גאולת עולם על ידי משיח צדקנו אשר יבוא במהרה בימינו אמן. וכן כל הנביאים וכל בעלי רוח הקודש נתנבאו על זה והודיעונו זה. "ועתיד מלך המשיח לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש, ומקבץ גְדַחֵי יִשְׂרָאֵל, וחוזרים כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם: מקריבין קורבנות ועושים שמיטין ויובלות ככל מצוותיהן האמורות בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו או שאינו מחכה לביאתו - לא בשאר הנביאים הוא כופר אלא בתורה ובמשה רבנו, שהרי התורה העידה עליו שנאמר 'וְיָשֵׁב ה' אֶל-לֵהֲיֶה אֶת שְׁבוּתָהּ וְרַחֲמֶיהָ; וְיָשֵׁב וְקִבְּצָהּ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצִיחָהּ ה' אֶל-לֵהֲיֶה שָׁמָּה. אִם יִהְיֶה גִדְחָהּ בְּקִצְצָה הַשָּׁמַיִם - מִשָּׁם יִקְבְּצָהּ ה' אֶל-לֵהֲיֶה וּמִשָּׁם יִקְחָהּ. וְהִבְיָאָהּ ה' אֶל-לֵהֲיֶה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיהָ וִירִשְׁתָּהּ; וְהִיטְבָהּ וְהִרְבָּה מְאֹד בְּתֵיבָהּ". ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים" (רמב"ם, משנה תורה, הלכות מלכים ומלחמותיהם, פרק יא, הלכה א). וכן הרבה פסוקים בתורה מורים ובאים על זה, וכן כל ספרי הנביאים מלאים מזה.

ומבואר בתורה כי שני הַשְּׁבוּתֹת הֵם: הראשונה כי ה' ישיב את שבותנו ורחמנו; והשנייה כי ה' יקבץ פזורינו ונדחינו מכל העמים אשר הפיצנו ה' שם ויביאנו אל הארץ אשר ירשו אבותינו, והיטיב והרבה אותנו יותר

מאבותינו. ובימינו אלה זכינו להשבה הראשונה כי ה' ברחמיו נתן בלב אדירי הממלכות הנאורים לבלתי היות עוד אותו העול והחמס השעבוד והעבדות לכל בית ישראל אשר בגולה; וכן להשיב לנו את הארץ, ארצנו ונחלת אבותינו, ציון קריית מועדינו, להיות בית לאומי לישראל; וכל הדרים שם מאחינו זכו זכות אזרחית בארץ. ונראה שזה הוא ממש מה שאמר הכתוב "וְיָשֶׁב ה' אֶל־הַיְיָ אֶת שְׁבוּתָךְ" – היא ציון וירושלים; "וְרָחֲמֶךָ" – להיות לנו שם משפט האזרחים, וכן מה שהוסר אותו השעבוד והעול והחמס מעלינו בממלכות האדירות הנאורות. ואחרי זה עוד ישיב ה' את ידו שנית לקבץ שה פזורה ישראל בבוא לציון גואל.

ומה שלא היה זה בבת אחת הוא מפני כי רוב הגלויות והשעבודים שעברו עלינו בית ישראל הם דומים ממש לחושך ואפלה, והגאולה העתידה היא דומה ממש לאור גדול ונפלא. ומי שהיה בחושך רב צריך לו הדרגה גדולה להביט ולראות באור גדול; ולכן יהיה זה רק ממדרגה למדרגה כפי מה שהוא טוב לנו על פי הנהגתו ברוך הוא, היודע כל נסתרות. וכן מבואר בתלמוד ירושלמי (ברכות א):

ר' חייא רבה ור' שמעון בן חלפתא הוו מהלכים בבקעת ארבל וראו איילת השחר שבקעה אורה. אמר ר' חייא לר' שמעון: רבי! כך היא גאולתן של ישראל – בתחילה קמעא קמעא; כל מה שהיא הולכת, היא רבה והולכת. מאי טעמא? "כי אֲשֶׁב בַּחֹשֶׁךְ – ה' אֹר לִי" (מיכה ז, ח).

וכבר ניצוצי הגאולה האירו ומאירים מעת לעת, כמו שיראה כל מבין ומשכיל הנותן לב ועין חודרת על זה.

(א) כי מצב כל ישראל אשר בארץ ואשר בחוצה לארץ היו במצב איום ונורא, וממש "סורו טמא קראו למו" (איכה ד, ט"ו); ועתה בארצות הנאורות רבים מאחינו בית ישראל שבחוצה לארץ זכו אל אזרחיות גמורה. וכן אחינו שבארץ זכו לאזרחיות גמורה. וגם אחינו שבשאר הארצות שאינם נאורות הוקל עוד מצבם ורק לפי מצב האזרחיות הגמורה נראים כמשוללי זכויות; אומנם כאשר נעריך גם מצבם זה העגום עם מצבם בימי קדם, אנו רואים בחוש יתרון גדול – כיתרון האור מן החושך.

(ב) ארץ ישראל אשר הייתה ממש מיום שגלינו מארצנו "גִּפְרִית וּמְלַח שָׂרְפָה כֹּל אֲרָצָה; לֹא תִזְרַע וְלֹא תִצְמַח וְלֹא יֵעֲלֶה בָּהּ כֹּל עֵשֶׂב, כְּמִוְהַפְכַת סֶדֶם וְעִמְרָה אֲדָמָה וְצִבּוֹיִם אֲשֶׁר הִפְךָ ה' בְּאֶפְסוֹ וּבַחֲמָתוֹ" (דברים כ"ט, כב) – עתה, הודות לאל ברוך-הוא, הרבה עיירות ומושבות בארץ נעשו כגן עדן ובם עובדים הרבה איכרים מאחינו, איש תחת גפנו ואיש תחת

תאנתו; ואלפים ורבבות מפירות הארץ ותנובותיה נשלחים לכל קצות התבל למקנה וקניין.

(ג) שפתנו העבריינה, אשר כמעט מיום שגלינו ועד עתה הייתה שכוחה ועזובה ועומדת באותו המצב של הייאוש, ועתה הנה היא שפה חיה מדוברת כמעט בכל ארץ ישראל לגבולותיה סביב. והיא אחת מהשלוש השפות החיות אשר שם: עברית, ערבית, אנגלית. ונשמעים ניביה ומבטאיה גם לפני הממשלה יר"ה שם, ובה מדברים וכותבים גם סוכני הממשלה יר"ה שם, וכן המטבעות והתנאבר של הפוצטא וכתבי הקבלות על המס של הממשלה יר"ה – כולם בשלושה שפות אלו. וכן בחו"ל רבים מאחינו שמים לב ללמדה ולחנך את עצמם בה לדבר ולכתוב.

(ד) סלילת הדרכים והמצאת המכוונות הקיטוריות ליבשה, לים ולאוויר, אשר מיום ליום הולכים ומתרבים להקריב המרוחקים בזרוע, לקיים מה שנאמר "מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבותיהם" (ישעיהו ס', ח); ובכלל זה המבריקים אשר נתחדשו על ידי "הראדיו" וכיוצא, להשמיע ולהודיע מה שבצד זה אל קצהו השני שבסוף העולם.

(ה) המכוונות העובדים בימים האלה בערי סדום ועמורה והיישוב המתחדש שם, אשר לא היה עולה על ליבנו לעולם; והוא אחד מניצוצי הגאולה, כמו שאמר הנביא: "ושבתי את שביתתן – את שבות סדם ובנותיה, ואת שבות שמרון ובנותיה, ושביתת בתוכהנה" וגו'; "ואחותיה סדם ובנותיה תשבן. לקדמתן ושמרון ובנותיה תשבן. לקדמתן ואת ובנותיה תשבנה לקדמתכן" (יחזקאל ט"ז, ג-נה).

(ו) היישוב אשר גדל ועלה למעלה-ראש בארצנו תובב"א וכמאה מושבות ועיירות אשר היו מני אז ועד עתה למדבר שמם וארץ ציה נהפכו למדינות ועיירות וכפרים. והרבה ממדברות וארצות ציה ושממה נהפכו לכרמי יין וגני חמד הנותנים פרי למכביר לתושבי הארץ ולתושבי חוצה לארץ. ורובם ככולם על ידי איכרים מאחינו בית ישראל מה שלא הייתה כזאת לעולמים וזה אחד מניצוצי הגאולה ככתוב: "הנה ימים באים נאם ה', ונגש חורש בקצר, ודרך ענבים במשך הזרע; והטיפו ההרים עסיס וכל הגבעות תתמוגגנה. ושבתי את שבות עמי ישראל ובנו ערים נשמות וישבו ונטעו כרמים ושתו את יינם ועשו גנות ואכלו את פריהם. ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' אלהיה" (עמוס ט', יג-יד), עיין שם. וכן אמר הכתוב: "ואתם הרי ישראל – ענפכם תתנו ופריכם תשאו

יר"ה: ירום הודה (או ירום הודו, להלן).

התנאבר של הפוצטא: השוברים של הדואר (ערבית).

למדינות: לערים.

לְעַמֵּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לְבוֹא; כִּי הִנְנִי אֲלֵיכֶם וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְנִעַבְדְתֶם וְנִזְרַעְתֶם, וְהִרְבִּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל כֹּלָּה וְנָשְׁבוּ הָעָרִים, וְהִחְרַבְתֶּם תְּבֻנֵינָה. וְהִרְבִּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם וּבְהֵמָה, וְרַבּוּ וּפְרוּ וְהוֹשַׁבְתִּי אֶתְכֶם כְּקְדֻמוֹתֵיכֶם וְהִטַּבְתִּי מְרֵאשִׁתֵיכֶם, וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה'. וְהוֹלַכְתִּי עֲלֵיכֶם אָדָם, אֶת עַמֵּי יִשְׂרָאֵל, וַיִּרְשׁוּ וְהָיִיתָ לָהֶם לְנַחֲלָה וְלֹא תוֹסֵף עוֹד לְשִׁכְלֶם" (יחזקאל ל"ו, ח-יב), עיין שם. וכן מבואר להדיא בסנהדרין (צח ע"א) – "אמר ר' אבא: אין לך קץ מגולה מזה שנאמר 'זאתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא'". ופירש רש"י שם: "כשתיתן ארץ ישראל בעין יפה, אז יקרב הקץ ואין לך קץ מגולה יותר", עיין שם. "לפי שכל זמן שאין ישראל על אדמתן – אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה; אבל כשתחזור ליתן פירותיה – זה קץ מגולה שקרב לבוא זמן הגאולה שיחזרו ישראל על אדמתן" (מהרש"א, שם). וכמעט כל עמי התבל וכותבי העיתים בכלל ובפרט מודים ומתפלאים על ההתקדמות של ארצנו בימינו במטעים בצעדים ענקיים שאין דוגמתן בכל העולם.

(ז) התכונות "חבר לאומים" כלליי לכל עמי ומלכי התבל, אשר מטרתו היחידה היא להשבית ולבטל כל מיני מלחמה מן העולם כולו, על ידי הבנה ישרה בין המתקוממים להילחם. וכבר עשה פרי ותנובה רבה בהשבתת כמה מלחמות מן העולם; ועתיד מזהיר לו עוד להתכונן יותר ויותר עד שיהיו כל מלכי התבל נשמעים לו בלתי יוצא מן הכלל. והוא מאמר הכתוב "לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה" (ישעיהו ב', ד); וכן אמר הכתוב "וְהָיָה בְאַחֲרֵית הַיָּמִים" וגו', "לֹא יִשָּׂאוּ גוֹי אֶל גוֹי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה" (מיכה ד', א-ג). ועם כי עד עתה לא הושגה המטרה במילואה ושלמותה, על כל פנים זה הוא רק בתור ניצוץ מניצוצי הגאולה – כי לא הייתה כזו מעולם.

(ח) הסכמת והצהרת הממלכה האדירה בריטיניא הנאורה יר"ה. המפורסמת בשם הצהרת בלפור אשר במכתב גלוי לכל העמים הצהיר השר הזה בשם ממלכתו, וזה לשונו:

לורד רוטשילד היקר! שמח אני מאוד למסור לך בשם ממשלת הוד מלכותו את הדקלרציה של חיבה להסכמה הציונית של היהודים שנמסרה להקבינט ונתאשרה על ידי.

הממשלה של הוד מלכותו מביטה ברצון על יסוד בית לאומי בארץ ישראל לעם ישראל, והיא תשתמש בכל האמצעים הטובים לאפשר את השגת המטרה הזאת. אך במובן הברור שלא ייעשה שום דבר שיוכל לנגוע

בזכויות האזרחיות של קבוצות לא יהודיות בארץ או בזכויות והעמדות הפוליטיות שהיהודים נהנים באיזה ארץ אחרת.

אשמח עוד אם תביא הדקלרציה הזאת לפני הפדרציה הציונית.

שלך במסירות ארטור ג'מס בלפור.

וכן הסכימו על זה בחבר לאומים הממלכה האדירה אשר כולנו חוסים בצילה צרפת הנאורה יר"ה. והמלכות האדירה אמריקה הנאורה יר"ה ועמהם כמעט כל הממלכות האדירות והנאורות אשר בתבל. ומאז והלאה זכו אחינו הדרים שמה והבאים מחוצה לארץ ישראל באזרחיות גמורה, וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל (בשיר השירים ח') כי ברישיון מלכי האומות ובעזרתם ילכו כל ישראל לארץ ישראל. וכן כתב הרד"ק ז"ל (בתהלים קמ"ו, על הפסוק "בבן אדם שאין לו תשועה"): "וכן לעתיד יסבב גאולת ישראל ע"י מלכי הגויים שיעיר את רוחם לשלחם".

(ט) המלחמה העולמית אשר כמוה לא נהייתה וכמוה לא תוסיף – וכמו שאמרו במגילה (יו ע"ב): "מלחמה, אתחלתא דגאולה היא" – וממנה צמחו ב' עמודי עולם: חבר לאומים יר"ה. וארץ ישראל בית לאומי עברית. יע"א.

יע"א: יגן עליה אלהים.

(י) הכוסף והתשוקה לרבים מאחינו בית ישראל לעלות אל הארץ לעובדה ולשומרה, או לנשק את עפרה ולחונן את אבניה, עד כי ת"ל בשנים מועטות נוסף בארצנו יותר משני שלישים על מה שהיה בה קודם המלחמה העולמית; והוא מעין קיבוץ גלויות לאט לאט, לפי מה שאפשר לה לקלוט – והולך זה ומתגבר, מיום ליום ומחודש לחודש.

ת"ל: תהילה לאל.

(יא) הצרות הרבות אשר לאחינו ברוסיה ואשכנז והוא מאמר הכתוב "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע" (ירמיהו ל', ז). וגם על ידי זה אנחנו רואים כי לקחו להם הרבה מאחינו אשר שם דרך ישרה זו להתיישב בארץ, לעבוד שם את האדמה, לאכול מפרייה ולשבוע מטובה, וכוננו שם הרבה מכוונות והרבה בתי מסחר.

(יב) התקדמות העיר "תל אביב" אשר הייתה מקרוב ממש למדבר שממה וציה ועתה היא עיר מהוללה בתבל וכולה מיושבת רק מאחינו בית ישראל ודרים בה יותר משמונים אלף מאחינו בית ישראל וכולם מתפרנסים בנחת מיגיע כפם ועתיד מזהיר לה להתקדם כהנה וכהנה

השפל הכלכלי הגדול של
1929.

(יג) מה שבכל התבל כולו נסוגו לאחור כל נתיבי המסחר והתעשייה עשר מעלות אחורנית. ולהפך בארצנו תובב"א הם מתקדמים בצעדים

ענקיים עד כי היה דבר זה לשיחה ולפלא לכל עמי התבל.

ואין כל אלה וזולתם רק כניצוצות המתנוצצים מהמאור הגדול של הגאולה העתידה להיות במהרה בימינו אמן. וה' בחסדו הגדול וברחמיו הרבים ירחמנו עוד וישיב שבותנו כקדם ויקבץ פזורינו להיות כל ישראל איש איש תחת גפנו ואיש איש תחת תאנתו יושבים לבטח. וכן יעיר ויעורר עוד לבב כל הממלכות יחד להיות נשמעים לחבר לאומים – על פיו יחנו ועל פיו ייסעו, להרבות שלום וביטחון לכל התבל כולו ו"לא ישא גוי אֶל גוי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה". והביטחון והשלום יבואו כתימם ירבו ויגדלו ויתמידו לנצח. "וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ; בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד" (זכריה י"ד, ט). אמן.

כתימים: אולי צריך להיות
'כתומם'.